

Çevriyazıyı İnceleme

Bir Çevriyazıyı Ayrıntılı İnceleme

Bu bölümde kullanacağınız çevriyazı diğer bölümlerde olduğu gibi “Ali.slt” çevriyazısıdır. Kendi ilgilendiğiniz sözcükleri, kodları ve sözceleri seçmek için Explore menüsünü kullanacaksınız.

Genel Bilgi: İlgilendiğiniz sözcükleri, kodları veya sözceleri nasıl seçersiniz?

- Seçimde kullanacağınız iki ayar vardır: konuşmacı (1. veya 2.) ve sözceler (analiz grubu veya toplam sözce). Sorular, çabalamalar olan sözceler gibi farklı sözce türlerini seçebileceğiniz Standart Sözce Türleri seçeneğini işaretleyerek sözce seçimini sınırlandırabilirsiniz. Ayrıca Sözce Uzunluğu seçeneği ile incelemek istediğiniz sözceleri uzunluğuna göre de inceleyebilirsiniz.
- Sözcük ve Kod Listesi seçeneği belirli sözcükler ve kodları eşleştirmek için kullanılmaktadır. Sözcüklerin bir veya daha fazla kısmı seçilebilmektedir (sözcük kökü, bağımlı biçimbirim, sözcük kodu). İsteddiğiniz sözcük veya sözce kodlarını kullanarak listeler de oluşturabilirsiniz.

A. İnceleme: Bazı eylem sözcüklerinin listesi

Explore menüsünde kendi sözcük ve kod listelerinizi oluşturabilirsiniz. Bu liste çocuğa özel tabloları oluşturmak için kullanılabilir. İlk incelemede alıştırma olması amacıyla “git” ve “gel” eylemlerini yazacak ve seçilen sözcükleri/sözceleri göreceksiniz. Önce örnek “Ali.slt” çevriyazısını açın.

1. İlgilenilen sözcük listesini girme.

- Explore menüsünden listelemeyi (List) tıkladığınızda karşınıza Explore-List iletişim kutusu çıkar. İletişim kutusunun sol bölümü ilgilendiğiniz sözcükler ve sözceleri seçmede kullanacağınız inceleme ölçütünü içermektedir. Burada incelemenizde kullanmak istediğiniz konuşmacılar ve sözceleri seçebilirsiniz. Varsayılan düzenleme 1. konuşmacı ve analiz grubunda yer alan sözceler (T ve A sözceler) şeklindedir. Eğer başka bir ayar varsa **Reset** düğmesini tıklayın. İletişim kutusunda sağ üst köşedeki **List**'i tıkladığınızda 1. konuşmacı olan Ali'nin 167 tam ve anlaşılır sözcenin seçilmiş olduğunu göreceksiniz.

Explore-List iletişim kutusunun sağ bölümü istediğiniz sonuçların seçimi ile ilgili seçenekleri içermektedir. Varsayılan düzenleme tüm sözcelerin listelenmesi (List Utterances) ve sözcelerin giriş sayılarının içerilmesi şeklindedir. Eğer başka bir ayar varsa sıfırlamak için **Reset** düğmesini tıklayın. Sözcük ve kod listesi henüz belirlenmediği için sözcük ve kodları listeleme kısmının (List Words and Codes) kullanılmadığını göreceksiniz.

- Kendi ilgilendiğiniz sözcükler ve kodların listesini girmede kullanacağınız iletişim kutusunu açmak için **Word and Code List** düğmesini tıklayın. Başlık kutusu ve listeyi yazacağınız kutu boş olmalıdır. Araştırma alanı olarak “Main Body” seçilmiş olmalıdır. Belirlenen sözcük köklerinin eşleştirme için hangi bölümünün

kullanılacağı ile ilgili olarak "Identified" ve kod tipi için ise "Word and utterance codes" seçilmiş olmalıdır. Eğer başka ayarlar söz konusu ise **Reset** düğmesini tıklayın.

- Deneme amacıyla seçtiğimiz "git" ve "gel" sözcüklerini aşağıdaki gibi yazın.

git

gel

- Başlık kutusunu tıklayarak istediğiniz başlığı yazın (Git ve Gel Eylemleri).
- Explore-List iletişim kutusuna geri dönmek için **OK**' i tıklayın. Kutunun üstünde sizin seçiminize uygun 17 sözcük, kod veya sözcenin seçilmiş olduğunu göreceksiniz. Bir liste belirlediğiniz için "List Word and Code" bölümü artık kullanılabilir.

2. Seçilen "git" ve "gel" eylemlerinin listesini gösterme.

- **List**'i tıklayın. Tabloda çocuğun "git" sözcüğünü 11, "gel" sözcüğünü 6 kez kullanmış olduğunu göreceksiniz. Bu sözcükleri içeren sözceler de verilmektedir.
- Tekrar simgesini veya Explore menüsünü tıklayın.
- **List Utterances** seçimini kaldırın.
- **List**'i tıklayın. Bu kez seçilen sözcükleri içeren sözcelerin çıkartılarak sadece sayıların verildiği tabloyu göreceksiniz.
- Tekrar simgesini veya Explore menüsünü tıklayın.
- Bu kez **Expand words and codes** seçeneğini işaretleyin.
- **List**'i tıklayın. Tablo "git" ve "gel" sözcüklerinin farklı kullanımlarını içerecek şekilde genişletilir.
- Tekrar simgesini veya Explore menüsünü tıklayın.
- Rapor ayarlarını sıfırlamak için iletişim kutusunun sağ bölümündeki **Reset** düğmesini tıklayın.
- **List Words and Codes** kutusundan seçimi kaldırın.
- **List**'i tıklayın. Bu tabloda sadece analiz grubu için seçilen sözceler listelenir.
- Window menüsünden **Close All Reports** seçerek tüm raporları kapatın.

B. İnceleme: Atlamalar ve Sözcük Hataları

Şimdi başka bir sözcük listesine bakalım. Bu listede atlanan sözcükler, atlanan bağımlı biçimbirim olan sözcükler ve hata olarak kodlanan sözcükler yer almaktadır. Atlanan sözcüklerin önüne bir yıldız konur. Atlanan bağımlı biçimbirim olan sözcükler eğik çizgiden sonra atlanan bağımlı biçimbirimin önüne yıldız konarak gösterilir. Aşağıda her iki durum için bir örnek (*çocuk "Ben aldı" demiş*) verilmiştir.

Ç Ben *top al/dı/*m.

Sözcük düzeyindeki hata kodu olarak "[EW:_____]" kullanılmıştır. Buradaki boşluğa aşağıdaki örnekte olduğu gibi kullanılması gereken sözcük yazılır.

Ç Beni gitmedi[EW: götürmedi] babam.

Ç Denize [EW: kayığa] bindiler.

Sözcükleri sözcük kısımlarının herhangi birisi veya birleşimleriyle (sözcük kökü, bağımlı biçimbirimler ve sözcük kodları) tanımlayabilirsiniz ve bunları düzenlemek için =, @ ve ! karakterlerini kullanabilirsiniz. (*Ayrıntılı bilgi için "Yardım" seçeneğini kullanabilirsiniz*) "=" karakteri "her karakterle eşleştirme" için kullanılır. Atlanan sözcükleri tanımlamak için "*=" şeklinde yaptığımız özelleştirme "bir yıldızla başlayan sözcük kökü ve onu izleyen tüm karakterler" için kullanılır. Atlanan bağımlı biçimbirim olan sözcükler için "/*=" kullanımı "yıldızla başlayan bağımlı biçimbirim ve onu izleyen tüm karakterler" anlamına gelir. Hata kodları olan sözcükler için ise "[EW:=]" kullanımı "EW: ile başlayan sözcük kodu ve onu izleyen tüm karakterler" için kullanılır.

1. Atlamalar ve sözcük hatalarının listesini girme.

- Explore menüsünden **Word and Code List** düğmesini tıklayın.
- Yeni bir listeye başlamak için **Reset** düğmesini tıklayın. Var olan listeyi kaydetmek isteyip istemediğiniz sorulduğunda **No** seçin.
- Her satıra biri gelecek şekilde aşağıdaki gibi sözcük özelleştirmelerinizi yazın. Atlanan sözcükler için (*=), atlanan bağımlı biçimbirimler için (/*=), hata kodu olan sözcükler için ([EW=]):

*=
/*=
[EW:=]

- Listenizi girerken herhangi bir biçim hatası yapmadığınızdan emin olmak için **Check List** düğmesini ve hata olmadığı bilgisi verildiğinde **OK**'i tıklayın.
- Explore-List iletişim kutusunda 19 sözcenin ve 21 eşleştirilmiş sözcük ve kodun olduğunu fark edeceksiniz.

2. Atlamalar ve sözcük hatalarının listesini gösterme.

- İstenen bağlam ve biçimi seçerek **List**'i tıklayın. Var olan analiz grubundaki sözcükler içinde 16 atlanan bağımlı biçimbirim ve 1 atlanan sözcük olduğunu göreceksiniz. Çocuğun dört sözcüğü hata olarak kodlanmıştır. Bu atlamaları ve hataları içeren sözcükler de listelenmiştir.
- Bu raporu sağ üst köşedeki **X**'i seçerek kapatın.

C. İnceleme: İfadeler

Belirli bir ifadenin kaç kez kullanıldığını bulmak istiyorsunuz. Birkaç sözcükten oluşan bir ifadenin kullanımını da inceleyebilirsiniz. Örneğin, çocuğun “Ben bilmiyorum” ifadesini kaç kez ve hangi bağlamda kullandığını görebilirsiniz. Şimdi Ayşe örnek çevriyazısını açın. Çocuğun kaç kez ve hangi bağlamda “Ona gitmiştik” ifadesini kullandığını görmek istediğinizi varsayalım.

1. İfadeyi girme.

- Explore menüsünden List → **Word and Code List**'i tıklayın.
- Yeni bir listeye başlamak için **New** veya **Reset** düğmesini tıklayın.
- Düzenleme kutusundaki bir satıra aşağıdaki ifadeyi yazın.

o/na git/miş/ti/k

- **OK**'i tıkladığınızda 3 sözcüğün bulunduğunu göreceksiniz.
- İstenen bağlam ve biçimi seçerek **List**'i tıklayın. Tablo seçilen ifadenin 3 kez kullanıldığını gösterir ve bulunduğu her sözcüğü listeler. Bu ifadenin kullanıldığı sözcüklerin önündeki birkaç sözcüğün görülmesi çocuğun neye karşılık olarak bu ifadeyi kullandığını görmek açısından yararlı olabilir.

2. Bağlamda seçilen sözcükleri gösterme.

- Tekrar simgesini tıklayın veya Explore menüsünü seçin.
- Bağlam ayarı önünde 0 ve izleyen 0 giriş şeklindedir. Bu ayarı önündeki sözcük **2** olarak değiştirin.
- **List**'i tıklayın. Seçilen sözcükler vurgulanmıştır ve bu sözcüklerin önündeki iki giriş listelenmiştir.
- Window penceresinden **Close all Reports** seçin.

D. İnceleme: Standart Sözce Türleri

Bu bölümde Explore-List içindeki “Standart Sözce Türleri” (Standard Utterance Types) düğmesi kullanılmaktadır. Bu işlem sözceleri, seçilen standart sözce türleri temelinde sınırlandırmak için kullanılır. Burada seçilecek sözce türleri Analiz menüsündeki “Standard Utterance Lists” seçeneğindeki karşılıklarına gelmektedir. Bu alıştırmaya için Ali çevriyazısını kullanın.

1. Standart bir sözce tipinde olan ve olmayan sözceler.

Çabalamaları içeren sözceleri seçmek istediğinizi varsayalım.

- Explore menüsüne girdiğinizde daha önce seçilmiş olan tüm ölçütleri ve rapor ayarlarını sıfırlamak için iki **Reset** düğmesini kullanın.
- **Standart Sözce Türleri** (Standard Utterance Types) düğmesini tıklayın. Bu iletişim kutusunda sadece bir kutu (“Combine With” altındaki “Or” seçeneği) seçilmiş durumdadır. Birden fazla sözce tipinin seçilebilmesi için birleştirilmeleri gerekmektedir. “Veya” (Or) seçeneği işaretlenen seçeneklerden herhangi birini içeren tüm sözcelerin, “Ve” (And) seçeneği ise seçilen tüm ölçütleri karşılayan sözcelerin seçilmesini sağlamaktadır.
- Çabalamaların olduğu sözceleri seçmek için “Utterances with...” bölümü altındaki **Mazes** kutusunu işaretleyin.
- Explore-List iletişim kutusuna geri dönmek için **OK**'i tıklayın.
- **List**'i tıklayın. Bu tablo çabalamaların olduğu 18 sözcüyü gösterir.

Şimdi çabalamaların olmadığı sözceleri seçmek istediğinizi varsayalım.

- Explore menüsünden tekrar **Standart Sözce Türleri** (Standard Utterance Types) düğmesini tıklayın.
- İletişim kutusunun sağ alt köşesindeki **Not** kutusunu işaretleyin.
- **OK**'i tıklayın.
- **List**'i tıklayın. Bu tablo çabalamaların olmadığı 149 sözcüyü gösterir.

2. Birden fazla standart sözce türünü içeren sözceler.

Bu bölümde tek bir incelemede birden fazla sözce türünü nasıl birleştireceğiniz gösterilmektedir. Hem çabalamalar hem de hata kodları olan sözceler olup olmadığını görmek istediğinizi varsayalım.

- Explore menüsünden tekrar **Standart Sözce Türleri** (Standard Utterance Types) düğmesini tıklayın.
- Daha önce seçilmiş olan tüm ölçütleri sıfırlamak için **Reset** düğmesini kullanın.
- Hem **Mazes** hem de **Error Codes** kutularını işaretleyin.

Varsayılan ayarın “Combine with” alanı için **Or** olduğunu hatırlayın. Bu, seçilen ölçütlerden birini VEYA diğerini içeren tüm sözcelerin seçileceği anlamına gelmektedir. Bu durumda bir çabalama veya bir hata kodu olan tüm sözceler seçilir. **List**'i tıklayın. Bu tablo bir çabalama veya bir hata kodu olan 25 sözcüyü gösterir.

- Hem çabalama hem de hata kodlarını içeren sözceler olup olmadığını görmek istediğinizi varsayalım. Explore menüsünden tekrar **Standart Sözc Türleri** (Standard Utterance Types) düğmesini tıklayın.
- “Combine With” alanında **And** kutusunu işaretleyin.
- **OK**'i tıklayın. Hiçbir sözcenin seçilmemiş olduğunu göreceksiniz.
- Window menüsünden **Close All Reports** seçerek tüm raporları kapatın.

E. İnceleme: Sözc Uzunluğu

Bu bölümde sözceleri uzunluğuna göre seçmek için “Utterance Length” (Sözc Uzunluğu) seçeneği kullanılacaktır.

1. 3 veya daha az biçimbirim olan sözceler.

- Explore menüsünde önce seçim ölçütünü sıfırlamak için iletişim kutusunun solundaki **Reset** düğmesini tıklayın.
- **Utterance Length** (Sözc Uzunluğu) düğmesini tıklayın.
- Sözc Uzunluğu (aralık) “Utterance Length (range)” altındaki birinci kutuya “**1**” ve ikinci kutuya “**3**” yazın. İlk kutuyu boş bırakırsanız minimum uzunluk belirtilmemiş olur. Analiz grubu, sözel olmayan sözceleri analiz dışında bırakmaktadır.
- “Length measured in” seçeneği isteğe bağlıdır ve hesaplamaları sözcükler veya biçimbirimlere göre yapmak istediğinizle ilgilidir. Varsayılan düzenleme biçimbirimlerdir. Eğer seçili değilse **Morphemes** kutusunu işaretleyerek **OK**'i tıklayın.
- İstenen bağlam ve biçim seçeneklerini belirleyerek **List**'i tıklayın. Bu tablo 1 ile 3 arasında biçimbirimleri içeren 105 sözcenin listesini verir.

2. 3'den fazla biçimbirim olan sözceler.

- Explore menüsünde **Utterance Length** (Sözc Uzunluğu) düğmesini tıklayın.
- **Reset** düğmesini tıklayarak önceki seçimi sıfırlayın.

- İlk kutuya (**from box**) “4” yazın ve ikinci kutuyu (**to box**) boş bırakın (*maksimum değer yok*).
- **OK**'i tıklayın.
- İstenen bağlam ve biçimi seçin.
- **List**'i tıklayın. Bu tablo dört veya daha fazla biçimbirimi içeren 62 sözcüyü listeler.

3. 3'den fazla sözcüklü sözceleri sayma.

- Explore menüsünde **Utterance Length** (Sözce Uzunluğu) düğmesini tıklayın.
- **Length measured in** seçeneğini **Words** (Sözcükler) olarak değiştirin.
- İlk kutuya 3 yazın ve ikinci kutuyu boş bırakın.
- **OK**'i tıkladığımızda 3'den fazla sözcüklü 24 sözce olduğunu göreceksiniz.
- Window menüsünden **Close All Reports** seçerek tüm raporları kapatın.

F. İnceleme: Seçimleri birleştirme

Şimdiye kadar yapılan incelemeler sadece bir seçim tipini (sözcük ve kod listesi, standart sözce tipleri veya sözce uzunluğu) içermiştir. Bu bölümde seçeneklerden ikisi birleştirilecektir.

Biçimbirimlerin atıldığı sözceleri saymayı istediğinizi varsayalım. Fakat bu sayıları farklı sözce uzunlukları için ayrı olarak görmek istiyorsunuz.

1. İlk hesaplama için seçim ölçütünü girme- Biçimbirim atılan bir sözcük uzunluğundaki sözceler.

- Explore menüsünde seçim ölçütünü sıfırlamak için **Reset** düğmesini tıklayın.
- **Word and Code List** düğmesini tıklayın.
- Biçimbirim atılan tüm sözcükleri seçmek için aşağıdaki kodu yazın.
/*=
- İletişim kutusuna dönmek için **OK**'i tıklayın.
- Sözce uzunluğunu belirlemek için **Utterance Length**'i tıklayın.
- **Length measured in** seçeneğini **Words** (Sözcükler) olarak değiştirin.

- Bir sözcük uzunluğundaki sözceleri seçmek için ilk kutuya (**from box**) “1” ve ikinci kutuya (**to box**) “1” yazın.
 - **OK**'i tıkladığınızda 1 sözcenin seçilmiş olduğunu göreceksiniz.
2. İki sözcüklü sözcelerdeki biçimbirim atmayı sayma.
- Tekrar simgesini tıklayın veya Explore menüsünü seçin.
 - **Utterance Length**'i tıklayın.
 - İki sözcük uzunluğundaki sözceleri seçmek için ilk kutuya (**from box**) “2” ve ikinci kutuya (**to box**) “2” yazın.
 - **OK**'i tıkladığınızda 9 sözcenin seçilmiş olduğunu göreceksiniz.
3. Sözce uzunluğunu değiştirmeye devam edebilirsiniz. Bir biçimbirimin atıldığı en uzun sözcenin uzunluğu nedir? İpucu: Analiz menüsü (Analyze menü) → Sözcük ve Biçimbirim Özeti (Word and Morpheme Summary).

G. Tüm Pencereleri Kapatma

- Window menüsünden **Close All Reports** seçerek tüm raporları kapatın.